

Petronius

SATYRICA

26.7–78 Trimalchio’s Dinner

[26.7] vēnerat iam tertius diēs, id est exspectātiō liberae cēnae, sed tot vulneribus cōnfossīs fuga magis placēbat quam quiēs. 8 itaque cum maestī dēlibērārēmus quōnam genere praesentem ēvītārēmus procellam, ūnus servus Agamemnonis interpellāvit trepidantēs et, 9 “quid? vōs” inquit “nescītis hodiē apud quem fiat? Trimalchiō, lautissimus homō. hōrologium in trīcliniō et būcinātōrem habet subōrnātum, ut subinde sciat quantum dē vītā perdiderit.”

10 amicīmur ergō diligenter oblītī omnium malōrum et Gītōna libentissimē servīle officium tuentem iubēmus in balneum sequī. [27] nōs interim vestītī errāre coepimus, immō iocārī magis et circulis accēdere, cum subitō vidēmus senem calvum, tunicā vestītum russeā, inter puerōs capillātōs lūdentem pilā. 2 nec tam puerī nōs, quamquam erat operae pretium, ad spectāculum dūxerant quam ipse pater familiae, quī soleātus pilā prasinā exercēbātur. nec amplius eam repetēbat quae terram contigerat, sed follem plēnum habēbat servus sufficiēbatque lūdentibus. 3 notāvimus etiam rēs novās, nam duo spadōnēs in dīversā parte circuli stābant, quōrum alter matellam tenēbat argenteam, alter numerābat pilās, nōn qui-

dem eas quae inter manus lusu expellente vibrabant, sed eas quae in terram decidabant.

4 cum has ergo mirarerur lautitias, accurrit Menelaus et “hic est” inquit “apud quem cubitum ponitis, et quidem iam principium cenae videtis.” 5 et iam non loquebatur Menelaus, cum Trimalchio digitos concrepuit, ad quod signum matellam spadon ludenti subiicit. 6 exonerata ille vesica aquam poposcit ad manus digitosque paululum aspersos in capite pueri tersit.

[28] longum erat singula excipere. itaque intravimus balneum et sudore calfacti momento temporis ad frigidam eximus. 2 iam Trimalchio unguento perfusus tergebatur non linteis, sed palliis ex lana mollissima factis. 3 tres interim iatraliptae in conspectu eius Falernum potabant et, cum plurimum rixantes effunderent, Trimalchio hoc suum propin esse dicebat. 4 hinc involutus coccina gausapa lecticae impositus est praecedentibus phaleratis cursoribus quattuor et chiramaxio, in quo deliciae eius vehebantur, puer vetulus, lippus, domino Trimalchione deformior. 5 cum ergo auferretur, ad caput eius cum minimis symphonicus tibiis accessit et tamquam in aurem aliquid secreto diceret, toto itinere cantavit.

6 sequimur nos admiratione iam saturi et cum Agamemnone ad ianuam pervenimus, in cuius poste libellus erat cum hac inscriptione fixus: 7 QVISQVIS SERVVS · SINE DOMINICO IVSSV FORAS EXIERIT · ACCIPIET PLAGAS CENTVM. 8 in aditu autem ipso stabat ostiarius prasinatus, cerasino succinctus cingulo, atque in lance argentea pisum purgabat. 9 super limen autem cavea pendebat aurea in qua pica varia intrantes salutabat.

[29] ceterum ego dum omnia stupeo, paene resupinatus crura mea frangi. ad sinistram enim intrantibus non longe ab ostiarii cella canis ingens, catenam vinctus, in pariete erat pictus superque quadrata littera scriptum CAVE CANEM. 2 et collegae quidem mei riserunt, ego autem collecto spiritu non destiti totum parietem persequi. 3 erat autem venalicium cum titulis pictum, et ipse Trimalchio capillatus caduceum tenebat Minervamque ducente Romam intrabat. 4 hinc quemadmodum ratiocinari didicisset, deinceps dispensa-

tor factus esset, omnia diligenter cūriōsus pictor cum īnscrip̄tiōne reddiderat. 5 in dēficiēte vērō iam porticū levātum mentō in tribū-nal excelsum Mercurius rapiēbat. 6 praestō erat Fortūna cum cornū abundantī et trēs Parcae aurea pēnsa torquentēs. 7 notāvī etiam in porticū gregem cursōrum cum magistrō sē exercentem. 8 praetereā grande armārium in angulō vīdī, in cuius aediculā erant Larēs ar-genteī positi Venerisque signum marmoreum et pyxis aurea nōn pusilla, in quā barbam ipsius conditam esse dīcēbant. 9 interrogāre ergō ātriēnsem coepī quās in mediō pictūrās habērent. “Īliada et Odysīan,” inquit, “ac Laenātis gladiātōrium mūnus.”

[30] nōn licēbat multa iam cōsiderāre. nōs iam ad trīclīnium pervēnerāmus, in cuius parte prīmā prōcūrātor ratiōnēs accipiēbat. et quod praecipuē mirātus sum, in postibus trīclīniī fascēs erant cum secūribus fixi, quōrum īmam partem quasi embolum nāvis aē-neum finiēbat, in quō erat scrip̄tum: 2 GAIŌ POMPEIŌ TRIMALCHIŌNĪ · SĒVIRŌ AVGVSTĀLĪ · CINNAMVS DISPĒNSĀ-TOR. 3 sub eōdem titulō et lucernā bilychnis dē camerā pendēbat. erant et duae tabulae in utrōque poste dēfixae, quārum altera, sī bene meminī, hoc habēbat īnscrip̄tum: TERTIŌ ET PRĪDIĒ KALENDĀS IĀNVĀRIĀS · GAIVS NOSTER FORĀS CĒNAT, 4 altera lūnae cursum stēllārumque septem imāginēs pictās; et quī diēs bonī quīque incommodī essent distinguente bullā notābantur.

5 hīs replētī voluptātibus cum cōnārēmur in trīclīnium intrāre, exclāmāvit ūnus ex puerīs, quī suprā hoc officium erat positus, “dex-trō pede!” 6 sine dubiō paulisper trepidāvimus nē contrā praecep-tum aliquis nostrum līmen trānsīret. 7 cēterum ut pariter mōvimus gressūs, servus nōbīs dēspoliātus prōcubuit ad pedēs ac rogāre coe-pit ut sē poenae ēriperēmus: nec magnum esse peccātum suum propter quod periclītārētur, 8 subducta enim sibi vestīmenta dispēnsātōris in balneō, quae vix fuissent decem sēstertiōrum. 9 ret-tulimus ergō dextrōs pedēs, dispēnsātōremque in oecariō aureōs numerantem dēprecāti sumus ut servō remitteret poenam. 10 super-bus ille sustulit vultum et “nōn tam iactūra mē movet” inquit “quam negligētia nēquissimī servī. 11 vestīmenta mea cubitōria

perdidit, quae mihi nātālī meō cliēns quīdam dōnāverat, Tyria sine dubiō, sed iam semel lōta. quid ergō est? dōnō vōbīs eum.” [31] obligātī tam grandī beneficiō cum intrāssēmus trīclīnium, occurrit nōbīs ille īdem servus prō quō rogāverāmus et stupentibus spississima bāsia impēgit grātiās agēns hūmānitātī nostrae. 2 “ad summam, statim sciētis” ait “cui dederitis beneficium. vīnum dominicum ministrātōris grātia est.”

3 tandem ergō discubuimus, puerīs Alexandrīnīs aquam in manūs nivātam īfundentibus aliīsque īnsequentibus ad pedēs ac parōnychia cum ingentī subtilitāte tollentibus. 4 ac nē in hōc quīdem tam molestō tacēbant officiō, sed obiter cantābant. 5 ego experīrī voluī an tōta familia cantāret, itaque pōtiōnem poposci. 6 parātissimus puer nōn minus mē acidō canticō excēpit, 7 et quisquis aliquid rogātus erat ut daret: pantomīmī chorum, nōn patris familiae trīclīnium crēderēs.

8 allāta est tamen gustātiō valdē lauta; nam iam omnēs discubuerant praeter ipsum Trimalchionem, cui locus novō mōre pīmus servābatur. 9 cēterum in prōmulsidārī asellus erat Corinthius cum bisacciō positus, quī habēbat olīvās in alterā parte albās, in alterā nigrās. 10 tegēbant asellum duae lancēs, in quārum marginibus nōmen Trimalchiōnis īnscriptum erat et argenti pondus. ponticulī etiā ferrūminātī sustinēbant glīrēs melle ac papāvere sparsōs. 11 fuērunt et thumātula ferventia suprā crātīculam argenteam posita et īnfra crātīculam Syriaca prūna cum grānīs Pūnicī māli.

[32] in hīs erāmus lautitiīs, cum Trimalchiō ad symphōniam allātus est positusque inter cervicālia minūtissima expressit imprudentibus rīsum. 2 palliō enim coccineō adrāsum exclūserat caput circāque onerātās veste cervicēs lāticlāviam immiserat mappam fimbriīs hinc atque illinc pendentibus. 3 habēbat etiā in minimō digitō sinistrae manūs ānulum grandem subaurātum, extrēmō vērō articulō digitī sequentis minōrem, ut mihi vidēbātur, tōtum aureum, sed plānē ferreīs velutī stēllīs ferrūminātum. 4 et nē hās tantum ostenderet dīvitiās, dextrum nūdāvit lacertum armillā aureā cultum et eboreō circulō lāminā splendente cōnexō.

[33] ut deinde pinnā argenteā dentēs perfōdit “amīcī” inquit “nōndum mihi suāve erat in trīclīnium venīre, sed nē diūtius absentiūs morae vōbīs essem, omnem voluptātem mihi negāvī. 2 permittitis tamen finīrī lūsum.” sequēbātur puer cum tabulā terebinthinā et crystallinīs tesserīs, notāvīque rem omnium dēlicātissimam: prō calculīs enim albīs ac nigrīs aureōs argenteōsque habēbat dēnāriōs.

3 interim dum ille omnium textōrum dicta inter lūsum cōnsūmit, gustantibus adhūc nōbīs repositōrium allātum est cum corbe, in quō gallīna erat lignea patentibus in orbem ālis, quālēs esse solent quae incubant ōva. 4 accessēre continuō duo servī et symphōniā strepente scrūtārī paleam coepērunt, ērutaque subinde pāvōnīna ōva dīvīsere convīvīs. 5 convertit ad hanc scaenam Trimalchiō vultum et “amīcī” ait “pāvōnis ōva gallīnae iussī suppōnī. et meherculēs timeō nē iam conceptī sint. temptēmus tamen, sī adhūc sorbilia sunt.” 6 accipimus nōs cochleāria nōn minus sēlibrās pendentia, ōvaque ex farīnā pingui figūrāta pertundimus. 7 ego quidem paene prōicēci partem meam, nam vidēbātur mihi iam in pullum coisse. 8 deinde ut audīvī veterem convīvam “hīc nescioquid bonī dēbet esse,” persecūtus putāmen manū pinguissimam ficēdulam invēnī piperātō vitellō circumdatam.

[34] iam Trimalchiō eadem omnia lūsū intermissō poposcerat fēceratque potestātem clārā vōce, sī quis nostrum iterum vellet mulsū sūmere, cum subitō signum symphōniā datur et gustātōria pariter ā chorō cantante rapiuntur. 2 cēterum inter tumultum cum forte paropsis excidisset et puer iacentem sustulisset, animadvertit Trimalchiō colaphisque obiūrgārī puerum ac prōicere rūsus paropsidem iussit. 3 īsecūtus est supellecticārius argentumque inter reliqua pūrgāmenta scōpīs coepit ēverrere. 4 subinde intrāvērunt duo Aethiopēs capillātī cum pusillīs utribus, quālēs solent esse quī harēnam in amphitheatrō spargunt, vīnumque dedēre in manūs; aquam enim nēmō porrēxit. 5 laudātus propter ēlegantiās dominus “aequum” inquit “Mārs amat. itaque iussī suam cuique mēnsam as-

signārī. obiter et pūtidissimī servī minōrem nōbīs aestum frequentīā suā facient.”

6 statim allātae sunt amphorae vitreae dīligerter gypsātae, quārum in cervīcibus pittacia erant affīxa cum hōc titulō: FALERNVM · OPĪMIĀNV · ANNŌRV · CENTVM. 7 dum titulōs perlegimus, complōsit Trimalchiō manūs et “ēheu” inquit, “ergō diūtius vīvit vīnum quam homunciō. quārē tangomenās faciāmus. vīnum vīta est. vērū Opīmiānum praestō. heri nōn tam bonum posuī, et multō honestiōrēs cēnābant.” 8 pōtantibus ergō nōbīs et accūrātissimē lautitīās mīrantibus lārvam argenteam attulit servus sīc aptātam ut articulī eius vertebraeque luxātae in omnem partem flecterentur. 9 hanc cum super mēnsam semel iterumque abiēcisset, et catēnātiō mōbilis aliquot figūrās exprimeret, Trimalchiō adiēcit:

10 *ēheu nōs miserōs, quam tōtus homuncio nū est!
sīc erimus cūctī, postquam nōs auferet Orcus.
ergō vīvāmus, dum licet esse bene.*

[35] laudātiōnem ferculum est īnsecūtum plānē nōn prō expectātiōne magnum, novitās tamen omnium convertit oculōs. 2 rotundum enim repositōrium duodecim habēbat signa in orbe disposita, super quae proprium convenientemque māteriae strūctor imposuerat cibum: 3 super arietem cicer arietīnum, super taurum būbulae frustum, super geminōs testiculōs ac rienēs, super cancrum corōnam, super leōnem ficum Āfricānam, 4 super virginem sterili- culam, super lībram statēram in cuius alterā parte scriblīta erat, in alterā placenta, super scorpiōnem * * * super sagittārium oclopē- tam, super capricornum locustam marīnam, super aquārium ānse- rem, super piscēs duōs mullōs. 5 in mediō autem caespes cum herbīs excīsus favum sustinēbat. 6 circumferēbat Aegyptius puer clībanō argenteō pānem * * * atque ipse etiam taeterrimā vōce dē Lāserpī- ciārīō mīmō canticum extorsit.

7 nōs ut trīstiōrēs ad tam vilēs accessimus cibōs, “suādeō” inquit Trimalchiō “cēnēmus; hoc est iūs cēnae.” [36] haec ut dixit, ad symphōniam quattuor tripudiantēs prōcurrērunt superiōremque

partem repositōrii abstulērunt. 2 quō factō, vidēmus īnfra altilia et sūmina lepōremque in mediō pinnīs subōrnātum ut Pēgasus vidērētur. 3 notāvimus etiam circā angulōs repositōrii Marsyās quattuor, ex quōrum utriculīs garum piperātum currēbat super piscēs, quī in eurīpō natābant. 4 damus omnēs plausum ā familiā inceptum et rēs ēlēctissimās ridentēs aggredimur.

5 nōn minus et Trimalchiō eiusmodī methodiō laetus “Carpe” inquit. 6 prōcessit statim scissor et ad symphōniam gesticulātus ita lacerāvit obsōnium ut putārēs essedārium hydraulē cantante pugnāre. 7 ingerēbat nihilō minus Trimalchiō lentissimā vōce: “Carpe, Carpe.” ego suspicātus ad aliquam urbānitātem totiēns iterātā vōcem pertinēre nōn ērubuī eum quī suprā mē accumbēbat hoc ipsum interrogāre. 8 at ille, quī saepius eiusmodī lūdōs spectāverat, “vidēs illum” inquit “quī obsōnium carpit: Carpus vocātur. ita quotiēscumque dīcit ‘Carpe’ eōdem verbō et vocat et imperat.”

[37] nōn potuī amplius quicquam gustāre, sed conversus ad eum ut quam plūrima exciperem, longē accersere fābulās coepī scīscitārīque quae esset mulier illa quae hūc atque illūc discurreret. 2 “uxor” inquit “Trimalchiōnis; Fortūnāta appellātur, quae nummōs modīō mētītur. 3 et modo modo quid fuit? ignōscet mihi genius tuus, nōluissēs dē manū illīus pānem accipere. 4 nunc — nec quid nec quārē — in caelum abiit et Trimalchiōnis topanta est. 5 ad summam, merō merīdiē sī dixerit illī tenebrās esse, crēdet. 6 ipse nescit quid habeat, adeō saplūtus est; sed haec lupātria prōvidet omnia, et ubi nōn pūtēs. 7 est sicca, sōbria, bonōrum cōnsiliōrum — tantum aurī vidēs; est tamen malae linguae, pīca pulvīnāris. quem amat, amat; quem nōn amat, nōn amat.

8 “ipse fundōs habet quantum mīlvī volant, nummōrum nummōs. argentum in ōstiārī illīus cellā plūs iacet quam quisquam in fortūnis habet. 9 familia vērō — babae babae! — nōn meherculēs putō decumam partem esse quae dominum suum nōverit. 10 ad summam, quemvīs ex istīs babaecalīs in rūtae folium coniciet. [38] nec est quod pūtēs illum quicquam emere. omnia domī nās-

cuntur: lāna, citrea, piper; lacte gallināceum sī quaesieris, inveniēs. **2** ad summam, parum illī bona lāna nāscēbātur; arietēs ā Tarentō ēmit, et eōs culāvit in gregem. **3** mel Atticum ut domī nāscerētur, apēs ab Athēnīs iussit afferri; obiter et vernāculae quae sunt meliusculae ā Graeculīs fient. **4** ecce intrā hōs diēs scrīpsit ut illī ex Indiā sēmen bōlētōrum mitterētur. nam mūlam quidem nūllam habet quae nōn ex onagrō nāta sit. **5** vidēs tot culcitās: nūlla nōn aut conchylīatum aut coccineum tōmentum habet. tanta est animī beatitūdō.

6 “reliquōs autem collibertōs eius cave contemnās. **7** valdē sūcōsī sunt. vidēs illum quī in īmō īmus recumbit: hodiē sua octingenta possidet. dē nihilō crēvit. modo solēbat collō suō ligna portāre. **8** sed quōmodo dīcunt — ego nihil sciō, sed audīvī — cum Incubōnī pilleum rapuisset, thēsaurum invēnit. **9** ego nēmīnī invidēō, sī quid deus dēdit. est tamen subalapa et nōn vult sibi male. **10** itaque proximē cēnāculum hōc titulō prōscrīpsit: GAIVS POMPEIVS DIOGENĒS · EX KALENDĪS IŪLIĪS CĒNĀCVLVM LOCAT · IPSE ENIM DOMVM ĒMIT.

11 “quid ille quī libertīnī locō iacet? quam bene sē habuit. **12** nōn impropērō illī. sēstertium suum vīdit deciēs, sed male vacillāvit. nōn putō illum capillōs liberōs habēre, nec meherculēs suā culpā — ipsō enim homō melior nōn est — sed libertī scelerātī, quī omnia ad sē fēcērunt. **13** scītō autem: sociōrum ōlla male fervet, et ubi semel rēs inclināta est, amīcī dē mediō. **14** et quam honestam negōtiātiōnem exercuit, quod illum sīc vidēs: libitīnārius fuit. **15** solēbat sīc cēnāre quōmodo rēx: aprōs gausapātōs, opera pistōria * * * cocōs, pistōrēs. plūs vīnī sub mēnsā effundēbātur quam aliquis in cellā habet. phantasia, nōn homō. **16** inclinātīs quoque rēbus suis, cum timēret nē crēditōrēs illum conturbāre exīstimārent, hōc titulō auctiōnem prōscrīpsit: GAIVS IŪLIVS PROCVLVS · AVCTIŌNEM FACIET RĒRVN SVPERVACVĀRVN.

[39] interpellāvit tam dulcēs fābulās Trimalchiō, nam iam sublātum erat ferculum, hilarēsque convīvae vīnō sermōnibusque publicātīs operam coeperant dare. **2** is ergō reclīnātus in cubitum “hoc

vīnum” inquit “vōs oportet suāve faciātis: piscēs natāre oportet. **3** rogō, mē putātis illā cēnā esse contentum quam in thēcā repositōriū viderātis? sic nōtus Vlixēs? quid ergō est? oportet etiam inter cēnandum philologiam nōsse. **4** patrōnō meō ossa bene quiēscant, quī mē hominem inter hominēs voluit esse. nam mihi nihil novī potest afferrī, sicut ille ferculus iam habuit praxim. **5** caelus hic, in quō duodecim diī habitant, in totidem sē figūrās convertit. et modo fit ariēs. itaque quisquis nāscitur illō signō, multa pecora habet, multum lānae, caput praetereā dūrum, frontem expudōrātā, cornum acūtum. plūrimī hōc signō scholasticī nāscuntur et arietillī.” **6** laudāmus urbānitātem mathēmaticī; itaque adiēcit: “deinde tōtus caelus taurulus fit. itaque tunc calcitrōsī nāscuntur et bubulcī et quī sē ipsī pāscunt. **7** in geminīs autem nāscuntur bīgae et bovēs et coleī et quī utrōsque parietēs linunt. **8** in cancrō ego nātus sum: ideō multis pedibus stō, et in marī et in terrā multa possideō, nam cancer et hōc et illōc quadrat. et ideō iamdūdum nihil suprā illum posuī, nē genesim meam premerem. **9** in leōne cataphagae nāscuntur et imperiōsī. in virgine mulierōsī et fugitivī et compeditī; **10** in librā laniōnēs et unguentāriū et quicumque aliquid expendunt; **11** in scorpiōne venēnāriū et percussōrēs; in sagittariō strabōnēs, quī holera spectant, lārdum tollunt; **12** in capricornō aerumnōsī, quibus prae mala sua cornua nāscuntur; in aquariō cōpōnēs et cucurbitae; **13** in piscibus obsōnātōrēs et rhētorēs. sic orbis vertitur tamquam mola, et semper aliquid malī facit, ut hominēs aut nāscantur aut pereant. **14** quod autem in mediō caespitem vidētis et super caespitem favum, nihil sine ratiōne faciō. **15** terra māter est in mediō quasi ōvum corrotundāta, et omnia bona in sē habet tamquam favus.”

[40] “σοφῶς!” ūniversī clāmāmus, et sublātis manibus ad cameram iūrāmus Hipparchum Arātumque comparandōs illi hominēs nōn fuisse, dōnec advēnērunt ministrī ac torālīa praeposuerunt, in quibus rētia erant picta subsessōrēsque cum venābulis et tōtus venātiōnis apparātus. **2** necdum sciēbāmus quō mitterēmus suspiciōnēs nostrās, cum extrā triclinium clāmor sublātus est ingēns, et ecce canēs Lacōnicī etiam circā mēnsam discurrere coeperunt. **3** secū-

tum est hōs repositōrium, in quō positus erat prīmae magnitudinis aper, et quidem pilleātus, ē cuius dentibus sportellae dēpendēbant duae palmulīs textae, altera caryōtīs, altera thēbaicīs replēta. 4 circā autem minōrēs porcelli ex coptoplacentīs factī, quasi ūberibus imminērent, scrōfam esse positam significābant. et hī quidem apophorētī fuērunt. 5 cēterum ad scindendum aprum nōn ille Carpus accessit quī altilia lacerāverat, sed barbātus ingēns, fasciīs crūrālibus alligātus et āliculā subōrnātus polymitā, strictōque vēnātōriō cultrō latus aprī vehementer percussit, ex cuius plāgā turdī ēvolāvērunt. 6 parātī aucupēs cum harundinibus fuērunt et eōs circā trīclīnium volitantēs mōmentō excēpērunt. 7 inde cum suum cuique iussisset referri Trimalchiō, adiēcit: “etiam vidēte quam porcus ille silvāticus lōtam comēderit glandem.” 8 statim puerī ad sportellās accessērunt quae pendēbant ē dentibus, thēbaicāsque et caryōtās ad numerum dīvīsere cēnantibus.

[41] interim ego, quī prīvātum habēbam sēcessum, in multās cōgitationēs dīductus sum quārē aper pilleātus intrāsset. 2 postquam itaque omnīs bacalusiās cōsūmpsī, dūrāvī interrogāre illum interpretem meum quod mē torquēret. 3 at ille: “plānē etiam hoc servus tuus indicāre potest: nōn enim aenigma est, sed rēs aperta. 4 hic aper, cum heri summā cēnā eum vindicāsset, ā convīviīs dīmissus est; itaque hodiē tamquam libertus in convīvium revertitur.” 5 damnāvī ego stupōrem meum et nihil amplius interrogāvi, nē vidērer numquam inter honestōs cēnāsse.

6 dum haec loquimur, puer speciōsus, vītibus hederisque redimītus, modo Bromium, interdum Lyaeum Euhiumque cōfessus, calathiscō ūvās circumtulit et poēmata dominī suī acūtissimā vōce trādūxit. 7 ad quem sonum conversus Trimalchiō “Dionŷse,” inquit “Liber estō.” puer dētrāxit pilleum aprō capitīque suō imposuit. 8 tum Trimalchiō rūsus adiēcit: “nōn negābitis mē” inquit “habēre librum patrem.” laudāmus dictum, et circumeuntem puerum sānē perbāsiāmus.

9 ab hōc ferculō Trimalchiō ad lasanum surrēxit. nōs libertātem sine tyrannō nactī coepimus invītāre convīvārū sermōnēs.

10 Dāma itaque prīmus cum pataracīna poposcisset “diēs” inquit “nihil est. dum versās tē, nox fit. itaque nihil est melius quam dē cubiculō rēctā in trīclīnium īre. et mundum frīgus habuimus. 11 vix mē balneus calfēcit. tamen calda pōtiō vestiārius est. 12 stāminātās dūxī, et plānē matus sum. vīnus mihi in cerebrum abiit.”

[42] excēpit Seleucus fābulae partem et “ego” inquit “nōn cotidiē labor: 2 baliscus enim fullō est, aqua dentēs habet, et cor nostrum cotidiē liquēscit. sed cum mulsī pultārium obdūxī, frīgorī laecasīn dīcō. nec sānē lavāre potuī: fuī enim hodiē in fūnus. 3 homō bellus, tam bonus Chrysanthus animam ēbulliit. modo modo mē appellāvit. 4 videor mihi cum illō loquī. heu, ēheu! utrēs īnflātī ambulāmus. minōris quam muscae sumus; muscae tamen aliquam virtūtem habent, nōs nōn plūrīs sumus quam bullae. 5 et quid sī nōn abstīnāx fuisset! quīnque diēs aquam in ōs suum nōn coniēcit, nōn mīcam pānis. tamen abiit ad plūrēs. medicī illum perdidērunt, immō magis malus fātus; medicus enim nihil aliud est quam animī cōsōlātiō. 6 tamen bene ēlātus est, vītālī lectō, strāgulīs bonīs. plānctus est optimē — manū mīsīt aliquot — etiam sī malignē illum plōrāvit uxor. 7 quid sī nōn illam optimē accēpisset? sed mulier quae mulier mīlvīnum genus. nēminem nihil bonī facere oportet; aequē est enim ac sī in puteum coniciās. sed antīquus amor cancer est.”

[43] molestus fuit, Philerosque prōclāmāvit: “vīvōrum meminerīmus. ille habet quod sibi dēbēbātur: honestē vīxit, honestē obiit. quid habet quod querātur? ab asse crēvit et parātus fuit quadrantem dē stercore mordicus tollere. itaque crēvit quicquid crēvit tamquam favus. 2 putō meherculēs illum relīquisse solida centum, et omnia in nummīs habuit. 3 dē rē tamen ego vērūm dīcam, quī linguam canīnam comēdī: dūrae buccae fuit, linguōsus, discordia, nōn homō. 4 frāter eius fortis fuit, amīcus amīcō, manū plēnā, ūnctā mēnsā. et inter initia malam parram pilāvit, sed recorrēxit costās illius prīma vīndēmia: vēndidit enim vīnum quantum ipse voluit. et quod illius mentum sustulit, hērēditātem accēpit, ex quā plūs involāvit quam illī relictum est. 5 et ille stīps, dum frātrī suō

irāscitur, nesciocui terrae filiō patrimōnium ēlēgāvit. longē fugit quisquis suōs fugit. **6** habuit autem ōriculāriōs servōs quī illum pes- sum dedērunt. numquam autem rēctē faciet, quī citō crēdit, utique homō negōtiāns. tamen vērū quod frūnītus est quamdiū vīxit. **7** cui datum est, nōn cui dēstinātum. plānē Fortūnae filiū. in manū illius plumbum aurum fiēbat. facile est autem, ubi omnia quadrāta currunt. et quot putās illum annōs sēcum tulisse? septuāgintā et su- prā. sed corneolus fuit, aetātem bene ferēbat, niger tamquam cor- vus. **8** nōveram hominem ōlim ōliōrum, et adhūc salāx erat. nōn meherculēs illum putō domō canem reliquisse. immō etiam pullā- rius erat, omnis Minervae homō. nec improbō; hoc solum enim sē- cum tulit.”

[**44**] haec Phileros dixit, illa Ganymēdēs: “nārrātis quod nec ad caelum nec ad terram pertinet, cum interim nēmō cūrat quid annō- na mordet. **2** nōn meherculēs hodiē buccam pānis invenīre potuī. et quōmodo siccitās persevērat! **3** iam annum ēsuritiō fuit. aedilēs male ēveniat, quī cum pistōribus collūdunt: ‘servā mē, servābō tē.’ itaque populus minūtus labōrat, nam istī maiōrēs maxillae semper Sātūrnālia agunt. **4** ō sī habērēmus illōs leōnēs quōs ego hīc invēnī cum prīmum ex Asiā vēnī. illud erat vīvere. **5** sī simila silīgine īferi- or esset, lārvās sīc istōs percolopābant ut illīs Iuppiter irātus esset. **6** meminī Safinium. tunc habitābat ad arcum veterem mē puerō, pi- per, nōn homō. **7** is quācumque ībat, terram adūrēbat. sed rēctus, sed certus, amīcus amīcō, cum quō audācter possēs in tenebrīs micāre. **8** in cūriā autem quōmodo singulōs pīlābat, nec schēmās lo- quēbātur sed dērēctum. **9** cum ageret porrō in forō, sīc illius vōx crēscēbat tamquam tuba. nec sūdāvit umquam nec exspuit; putō enim nescioquid āssī habuisse. **10** et quam benignus resalūtāre, nō- mina omnium reddere, tamquam ūnus dē nōbīs! itaque illō tempo- re annōna prō lutō erat. **11** asse pānem quem ēmissēs, nōn potuissēs cum alterō dēvorāre. nunc oculum būblum vīdī maiōrem. heu heu, quotidiē peius! **12** haec colōnia retrōversus crēscit tamquam cōda vitulī. **13** sed quārē habēmus aedilem nōn trium cauniārum, quī sibi māvult assem quam vītā nostrā? itaque domī gaudet, plūs in diē

nummōrum accipit quam alter patrimōnium habet. 14 iam sciō unde accēperit dēnāriōs mīlle aureōs. sed sī nōs cōleōs habērēmus, nōn tantum sibi placēret. nunc populus est domī leōnēs, forās vulpēs. 15 quod ad mē attinet, iam pannōs meōs comēdī et, sī perseverārat haec annōna, casulās meās vēndam. 16 quid enim futūrum est, sī nec diī nec hominēs huius colōniae miserentur? ita meōs frūnīscar, ut ego putō omnia illa ā diibus fierī. 17 nēmō enim caelum caelum putat, nēmō ieiūnium servat, nēmō Iovem pilī facit, sed omnēs opertīs oculīs bona sua computant. 18 antea stolātae ībant nūdīs pedibus in clīvum, passīs capillīs, mentibus pūrīs, et Iovem aquam exōrābant. itaque statim urceātīm plovēbat: aut tunc aut numquam, et omnēs redībant ūdī tamquam mūrēs. itaque diī pedēs lānātōs habent, quia nōs religiōsī nōn sumus. agrī iacent —”

[45] “ōrō tē,” inquit Echīōn centōnārius, “melius loquere. 2 ‘modo sīc, modo sīc’ inquit rūsticus; varium porcum perdiderat. 3 quod hodiē nōn est, crās erit: sīc vīta trūdītur. nōn meherculēs patria melior dīcī potest, sī hominēs habēret. sed labōrat hōc tempore, nec haec sōla. nōn dēbēmus dēlicātī esse; ubīque medius caelus est. 4 tū sī aliubī fueris, dīcēs hīc porcōs coctōs ambulāre. et ecce habitūrī sumus mūnus eccellente in trīduō diē fēstā; familia nōn lanistīcia, sed plūrimī lībertī. 5 et Titus noster magnum animum habet, et est caldicerebrius. aut hoc aut illud, erit quid utique. nam illī domesticus sum: nōn est mixcix. 6 ferrum optimum datūrus est, sine fugā, carnārium in mediō, ut amphitheāter videat. et habet unde: relictum est illī sēstertium tricentiēs, dēcessit illīus pater — male! ut quadringenta impendat, nōn sentiet patrimōnium illīus, et sempiternō nōminābitur. 7 iam Māniōs aliquot habet et mulierem essedāriam et dispēnsātōrem Glycōnis, quī dēprehēnsus est cum dominam suam dēlectārētur. vidēbis populī rixam inter zēlotypōs et amāsiunculōs. 8 Glycō autem, sēstertiārius homō, dispēnsātōrem ad bēstiās dedit: hoc est sē ipsum trādūcere. quid servus peccāvit, quī coactus est facere? magis illa matella digna fuit quam taurus iactāret. sed quī asinum nōn potest, strātum caedit. 9 quid autem Glycō putābat Hermogenis flicem umquam bonum

exitum factūram? ille mīlvō volantī poterat unguēs resecāre; colubra restem nōn parit. Glycō, Glycō dēdit suās. itaque quamdiū vixerit, habēbit stigmam nec illam nisi Orcus dēlēbit. **10** sed sibi quisque peccat. sed subolfaciō quia nōbīs epulum datūrus est Mammaea, bīnōs dēnāriōs mihi et meīs. quod sī hoc fēcerit, ēripiet Norbānō tōtum favōrem. sciās oportet plēnīs vēlīs hunc vincitūrum. **11** et rēvērā, quid ille nōbīs bonī fēcīt? dēdit gladiātōrēs sēsteriārīōs iam dēcrepitōs, quōs sī sufflāssēs, cecidissent; iam meliōrēs bēstiārīōs vīdī. occīdit dē lucernā equitēs; putārēs eōs gallōs gallīnāceōs: alter burdubasta, alter lōrīpēs, tertiārius mortuus prō mortuō, quī habēbat nervia praecīsa. **12** ūnus alicuius flātūrae fuit Thraex, quī et ipse ad dictāta pugnāvit. ad summam, omnēs postea sectī sunt, adeō dē magnā turbā ‘adhibēte’ accēperant. plānē fugae merae. **13** ‘mūnus tamen’ inquit ‘tibi dedī; et ego tibi plōdō.’ computā, et tibi plūs dō quam accēpī. manus manum lavat.

[46] “vidēris mihi, Agamemnōn, dīcere ‘quid iste argūtāt moles-tus?’ quia tū, quī potes loquere, nōn loquis. nōn es nostrae fasciae, et ideō pauperōrum verba dērīdēs. scīmus tē prae litterās fatuum esse. **2** quid ergō est? aliquā diē tē persuādeam ut ad villam veniās et videās casulās nostrās? inveniēmus quod mandūcēmus, pullum, ōva: bellē erit, etiam sī omnia hōc annō tempestās dēprāvāvit. inveniēmus ergō unde saturī fīāmus. **3** et iam tibi discipulus crēscit cicarō meus, iam quattuor partēs dīcit; sī vixerit, habēbis ad latus servulum. nam quicquid illī vacat, caput dē tabulā nōn tollit. ingeniōsus est et bonō filō, etiam sī in avēs morbōsus est. **4** ego illī iam trēs cardēlēs occīdī et dīxī quia mustella comēdit. invēnit tamen aliās nēniās et libentissimē pingit. **5** cēterum iam Graeculīs calcem impingit et Latīnās coepit nōn male appetere, etiam sī magister eius sibi placēns fit nec ūnō locō cōsistit. scit quidem litterās, sed nōn vult labōrāre. **6** est et alter nōn quidem doctus, sed cūriōsus, quī plūs docet quam scit. itaque fēriātīs diēbus solet domum venīre, et quicquid dederis, contentus est. **7** ēmī ergō nunc puerō aliquot libra rubricāta, quia volō illum ad domūsiōnem aliquid dē iūre gustāre. habet haec rēs pānem. nam litterīs satis inquinātus est. quod sī resi-

lierit, dēstināvi illum artificium docēre, aut tōnstrīnum aut praecō-nem aut certē causidicum, quod illi auferre nōn possit nisi Orcus. 8 ideō illi cotīdiē clāmō: ‘Prīmigenī, crēde mihi, quicquid discis, tibi discis. vidēs Philerōnem causidicum: sī nōn didicisset, hodiē fa-mem ā labrīs nōn abigeret. modo modo collō suō circumferēbat onera vēnālīa; nunc etiam adversus Norbānum sē extendit. litterae thēsaurum est, et artificium numquam moritur.’”

[47] eiusmodi fābulae vibrābant, cum Trimalchiō intrāvit et dē-tersā fronte unguentō manūs lāvit spatiōque minimō interpositō 2 “ignōscite mihi” inquit “amicī, multīs iam diēbus venter mihi nōn respondit. nec medicī sē inveniunt. prōfuit mihi tamen mālicorium et taeda ex acētō. 3 spērō tamen, iam veterem pudōrem sibi impō-nit. aliōquīn circā stomachum mihi sonat — putēs taurum. 4 itaque sī quis vestrum voluerit suā rē causā facere, nōn est quod illum pu-deātur. nēmō nostrum solidē nātus est. ego nūllum putō tam mag-num tormentum esse quam continēre. hoc solum vetāre nē Iovis potest. 5 rīdēs, Fortūnāta, quae solēs mē nocte dēsomnem facere? nec tamen in trīcliniō ūllum vetuō facere quod sē iuvet; et medicī vetant continēre. vel sī quid plūs venit, omnia forās parāta sunt: aqua, lasanī, et cētera minūtālīa. 6 crēdite mihi, anathēmīasis in ce-rebrum it et in tōtō corpore flūctum facit. multōs sciō periisse, dum nōlunt sibi vērum dīcere.”

7 grātiās agimus liberālītātī indulgentiaeque eius, et subinde castīgāmus crēbrīs pōtiunculis rīsum. 8 nec adhūc sciēbāmus nōs in mediō, quod aiunt, clīvō labōrāre. nam commundātīs ad symphō-niam mēnsīs trēs albī suēs in trīclīnium adductī sunt capistrīs et tin-tinnābulīs cultī, quōrum ūnum bīmum nōmenculātor esse dīcēbat, alterum trīmum, tertium vērō iam sexennem. 9 ego putābam petau-ristārīōs intrāsse et porcōs, sicut in circulis mōs est, portenta aliqua factūrōs. 10 sed Trimalchiō expectātiōne discussā “quem” inquit “ex eīs vultis in cēnam statim fierī? gallum enim gallināceum, pen-thiacum, et eiusmodi nēniās rūsticī faciunt; meī cocī etiam vitulōs aēnō coctōs solent facere.” 11 continuōque cocum vocārī iussit et nōn expectatā ēlēctiōne nostrā maximum nātū iussit occīdī, et

clārā vōce: “ex quotā decuriā es?” **12** cum ille sē ex quadrāgēsīmā respondisset, “ēptīcius an” inquit “domī nātus?” “neutrum” inquit cocus “sed testāmentō Pānsae tibi relictus sum.” **13** “vidē ergō” ait “ut diligenter pōnās; sī nōn, tē iubēbō in decuriam viātōrum conici.” et cocum quidem potentiae admonitum in culinam obsōnium dūxit.

[48] Trimalchiō autem mītī ad nōs vultū respexit et “vīnum” inquit “sī nōn placet, mūtābō; vōs illud oportet bonum faciātis. **2** deōrum beneficiō nōn emō, sed nunc quicquid ad salivam facit in suburbānō nascitur eō quod adhūc nōn nōvī. dīcitur cōnfine esse Tarracīniēnsibus et Tarentīnīs. **3** nunc coniungere agellīs Siciliam volō, ut, cum Āfricam libuerit ire, per meōs finēs nāvigem.

4 “sed nārrā tū mihi, Agamemnōn: quam contrōversiam hodiē dēclāmāstī? ego autem sī causās nōn agō, in domūsionem tamen litterās didicī. et nē mē putēs studia fastīdītum, trēs bybliothēcās habeō, ūnam Graecam, alteram Latīnam. dīc ergō, sī mē amās, peristasim dēclāmātiōnis tuae.” **5** cum dīxisset Agamemnōn, “pauper et dīves inimīcī erant —” ait Trimalchiō, “quid est pauper?” “urbānē,” inquit Agamemnōn, et nescioquam contrōversiam exposuit. **6** statim Trimalchiō “hoc” inquit “sī factum est, contrōversia nōn est; sī factum nōn est, nihil est.”

7 haec aliaque cum effūsissimīs prōsequerēmur laudātiōnibus, “rogō” inquit “Agamemnōn mihi cārissime, numquid duodecim aerumnās Herculis tenēs, aut dē Vlīxe fābulam quemadmodum illī Cyclōps pollicem forcipe extorsit? solēbam haec ego puer apud Homērum legere. **8** nam Sibyllam quidem Cūmīs ego ipse oculīs meīs vīdī in ampullā pendēre, et cum illī puerī dīcerent ‘Σίβυλλα, τί θέλεις;’ respondēbat illa ‘ἀποθανεῖν θέλω.’”

[49] nōndum efflāverat omnia, cum repositōrium cum sue ingentī mēsam occupāvit. **2** mīrārī nōs celeritatem coepimus et iūrāre nē gallum quidem gallīnāceum tam citō percoquī potuisse, **3** tantō quidem magis quod longē maior nōbīs porcus vidēbātur esse quam paulō ante appāruerat. deinde magis magisque Trimalchiō intuēns eum **4** “quid? quid?” inquit, “porcus hic nōn est exin-

terātus? nōn meherculēs est. vocā, vocā cocum in mediō.” 5 cum cōstitisset ad mēnsam cocus trīstis et dīceret sē oblitum esse exinterāre, “quid? oblitus?” Trimalchiō exclāmat. “putēs illum piper et cumīnum nōn coniēcisse. dēspoliā!” 6 nōn fit mora, dēspoliātur cocus atque inter duōs tortōrēs maestus cōsistit. dēprecārī tamen omnēs coepērunt et dīcere “solet fierī,” “rogāmus mittās,” “postea sī fēcerit, nēmō nostrum prō illō rogābit.” 7 ego, crūdēlissimae sevērītātis, nōn potuī mē tenēre, sed inclinātus ad aurem Agamemnonis “plānē” inquam “hic dēbet servus esse nēquissimus. aliquis oblīvīscerētur porcum exinterāre? nōn meherculēs illi ignōscerem, sī piscem praeterīisset.” 8 at nōn Trimalchiō, quī relaxātō in hilaritatem vultū “ergō” inquit “quia tam malae memoriae es, palam nōbīs illum exinterā.” 9 receptā cocus tunicā cultrum arripuit porcīque ventrem hinc atque illinc timidā manū secuit. 10 nec mora, ex plāgis ponderis inclinātiōne crēscentibus thumātula cum botulīs effūsa sunt.

[50] plausum post hoc automatum familia dēdit et “Gaiō fēliciter!” conclāmāvit. necnōn cocus pōtiōne honōrātus est et argenteā coronā pōculumque in lance accēpit Corinthiā. 2 quam cum Agamemnōn propius cōsiderāret, ait Trimalchiō: “solus sum quī vērā Corinthea habeam.” 3 expectābam ut prō reliquā insolentiā dīceret sibi vāsa Corinthō afferri. 4 sed ille melius “et forsitan” inquit “quarē quārē sōlus Corinthea vērā possideam? quia scīlicet aerārius ā quō emō Corinthus vocātur. quid est autem Corintheum, nisi quis ā Corinthō habet? 5 et nē mē pūtētis nesapium esse, valdē bene sciō unde prīmum Corinthea nāta sint. cum Corinthus captus est, Hannibal, homō vafer et magnus stēliō, omnēs statuās aēneās et aureās et argenteās in ūnum rogam congegessit et eās incendit; factae sunt in ūnum aēra miscellānea. 6 ita ex hāc massā fabrī sustulērunt et fēcērunt catilla et paropsidēs et statuncula. sīc Corinthea nāta sunt, ex omnibus in ūnum, nec hoc nec illud.

7 “ignōscētis mihi quod dixerō, ego mālō mihi vitrea, certē nōn olunt. quod sī nōn frangerentur, māllem mihi quam aurum; nunc autem vīlia sunt. [51] fuit tamen faber quī fēcīt phialam vitream

quae nōn frangēbātur. 2 admissus ergō Caesarem est cum suō mūnere * * * deinde fēcit reporrigere Caesarem et illam in pavimentum prōiēcit. 3 Caesar nōn pote valdius quam expāvit. at ille sustulit phialam dē terrā; collīsa erat tamquam vāsum aēneum. 4 deinde martiolum dē sinū prōtulit et phialam ōtiō bellē corrēxit. 5 hōc factō putābat sē solium Iovis tenēre, utique postquam ille dixit ‘numquid alius scit hanc conditūram vitreōrum?’ — vidē modo — 6 postquam negāvit, iussit illum Caesar dēcollārī; quia enim, sī scītum esset, aurum prō lutō habērēmus.

[52] “in argentō plānē studiōsus sum. habeō scyphōs urnālēs plūs minus * * * quemadmodum Cassandra occīdit filiōs suōs, et puerī mortuī iacent sīc ut vīvere pūtēs. 2 habeō capidem quam reliquit patrōnus mihi meus, ubi Daedalus Niobam in equum Troiānum inclūdīt. 3 nam Hermerōtis pugnās et Petraitis in pōculis habeō, omnia ponderōsa. meum enim intellegere nullā pecūniā vēndō.”

4 haec dum refert, puer calicem prōiēcit. ad quem respiciēns Trimalchiō “citō” inquit “tē ipsum caede, quia nūgāx es.” statim puer dēmissō labrō ōrāre. 5 at ille “quid mē” inquit “rogās, tamquam ego tibi molestus sim? suādeō, ā tē impetrēs, nē sis nūgāx.” 6 tandem ergō exōrātus ā nōbīs missiōnem dedit puerō. ille dīmissus circā mēnsam percucurrit. * * * et “aquam forās, vīnum intrō” clāmāvit. 7 excipimus urbānitātem iocantis, et ante omnēs Agamemnōn, quī sciēbat quibus meritis revocārētur ad cēnam.

8 cēterum laudātus Trimalchiō hilarius bibit et iam ēbriō proximus “nēmō” inquit “vestrum rogat Fortūnātam meam ut saltet? crēdite mihi, cordācem nēmō melius dūcit.” 9 atque ipse ērēctīs suprà frontem manibus Syrum histriōnem exhibēbat, concinente tōtā familiā “madēia perimadēia.” 10 et prōdisset in medium, nisi Fortūnāta ad aurem accessisset. crēdō, dīxerit nōn decēre gravitātem eius tam humilēs ineptiās. 11 nihil autem tam inaequāle erat; nam modo Fortūnātam verēbātur, modo ad nātūrā suā revertēbātur.

[53] et plānē interpellāvit saltātiōnis libīdinem actuārius, quī tamquam urbis ācta recitāvit: 2 “septimō kalendās Sextilēs: in prae-

diō Cūmānō, quod est Trimalchiōnis, nātī sunt puerī trīgintā, puel-
lae quadrāgintā; sublāta in horreum ex āreā trītīcī milia modium
quīngenta; bovēs domitī quīgentī. 3 eōdem diē: Mithridātēs ser-
vus in crucem āctus est, quia Gaī nostrī geniō male dixerat. 4 eōdem
diē: in arcam relātum est quod collocārī nōn potuit, sēstertium
centiēs. 5 eōdem diē: incendium factum est in hortīs Pompeiānīs,
ortum ex aedibus Nastae vīlicī. 6 “quid?” inquit Trimalchiō,
“quandō mihi Pompeiānī hortī ēptī sunt?” 7 “annō priōre” inquit
āctuārius “et ideō in ratiōnem nōndum vērunt.” 8 excanduit Tri-
malchiō et “quicumque” inquit “mihi fundī ēptī fuerint, nisi in-
trā sextum mēsem scierō, in ratiōnēs meās īferrī vetuō.” 9 iam eti-
am ēdicta aedīlium recitābantur et saltuāriōrum testāmenta, qui-
bus Trimalchiō cum ēlogiō exhērēdābātur; 10 iam nōmina vīlicō-
rum et repudiāta ā circitōre līberta in balneātōris contuberniō dē-
prehēnsa, et ātriēnsis Baiās relēgātus; iam reus factus dispēnsātor et
iūdicium inter cubiculāriōs āctum.

11 petauristārīi autem tandem vērunt. bārō īnsulsissimus cum
scālīs cōstitit puerumque iussit per gradūs et in summā parte ōda-
ria saltāre, circulōs deinde ārdentēs trānsilīre et dentibus ampho-
ram sustinēre. 12 mīrābātur haec sōlus Trimalchiō dicēbatque ingrā-
tum artificium esse; cēterum duo esse in rēbus hūmānīs quae liben-
tissimē spectāret, petauristārīos et cornicinēs; reliqua acroāmata
trīcās merās esse. 13 “nam et cōmoedōs” inquit “ēmeram, sed mālū
illōs Ātellāniam facere, et choraulēn meum iussī Latīnē cantāre.”

[54] cum maximē haec dicente eō puer * * * Trimalchiōnis dēlāp-
sus est. conclāmāvit familia, nec minus convīvae, nōn propter ho-
minem tam pūtīdum, cuius etiam cervīcēs frāctās libenter vīdissent,
sed propter malum exitum cēnae, nē necesse habērent aliēnum
mortuum plōrāre. 2 ipse Trimalchiō cum graviter ingemisset su-
perque braccium tamquam laesum incubisset, concurrēre me-
dicī, et inter primōs Fortūnāta crīnibus passīs cum scyphō mise-
ramque sē atque īnfēlicem prōclāmāvit. 3 nam puer quidem quī
cecīderat circumibat iamdūdum pedēs nostrōs et missiōnem rogā-
bat. pessimē mihi erat, nē hīs precibus per rīdiculum aliquid catas-

trophæ quaeretur. nec enim adhuc exciderat cocus ille qui oblatus fuerat porcum exinterare. 4 itaque totum circumspicere triclinium coepi, ne per parietem automatum aliquod exiret, utique postquam servus verberari coepit, qui brachium domini contusum alba potius quam conchyliata involverat lana. 5 nec longe aberravit suspicio mea: in vicem enim poenae venit decretum Trimalchionis quod puerum iussit liberum esse, ne quis posset dicere tantum virum esse a servo vulneratum. [55] comprobamus nos factum, et quam in praecipiti res humanae essent vario sermone garrimus.

2 “ita” inquit Trimalchio “non oportet hunc casum sine inscriptione transire” statimque codicillos poposcit et non diu cogitatione distorta haec recitavit:

3 *quod non expectes, ex transversò fit ubique,
nostra et supra nos Fortuna negotia curat.
quare da nobis vina Falerna, puer.*

4 ab hoc epigrammate coepit poetarum esse mentio diuque summa carminis penes Mopsum Thracem memorata est, donec Trimalchio 5 “rogo” inquit “magister, quid putas inter Ciceronem et Publilium interesse? ego alterum putò disertiores fuisse, alterum honestiores. quid enim his melius dici potest?

6 *luxuriae rictu Martis marcent moenia.
tuò palato clausus pavò pascitur
plumato amictus aureò Babylonicò,
gallina tibi Numidica, tibi gallus spadò.
ciconia etiam, grata peregrina hospita
pietaticultrix, gracilipes, crotalistria,
avis exul hiemis, titulus tepidi temporis,
nequitiae nidum in caccabo fecit tuae.
quò margaritam caram tibi, bacam Indicam?
an ut matrona ornata phaleris pelagiis
tollat pedes indomita in strato extraneo?
smaragdum ad quam rem viridem, pretiosum vitrum?
quò Carchedoniòs optas ignes lapideos?
nisi ut scintillet probitas e carbunculis?*

*aequum est induere nūptam ventum textilem,
palam prōstāre nūdā in nebulā lineā?*

[56] “quod autem” inquit “putāmus secundum litterās difficillimum esse artificium? 2 ego putō medicum et nummulārium: medicus, quī scit quid homunciōnēs intrā praecordia sua habeant et quandō febris veniat, 3 etiam sī illōs ōdī pessimē quod mihi iubent saepe anatīnam parārī; nummulārius, quī per argentum aes videt. 4 nam mūtāe bēstiae labōriōsissimae bovēs et ovēs: bovēs, quōrum beneficiō pānem mandūcāmus; ovēs, quod lānā illae nōs glōriōsōs faciunt. 5 et facinus indignum, aliquis ovillam ēst et tunicam habet. 6 apēs enim ego divīnās bēstiās putō, quae mel vomunt, etiam sī dicuntur illud ā Iove afferre. ideō autem pungunt, quia ubicumque dulce est, ibi et acidum inveniēs.”

7 iam etiam philosophōs dē negōtiō dēiciēbat, cum pittacia in scyphō circumferri coepērunt, 8 puerque super hoc positus officium apophorēta recitāvit. argentum scelerātum: allāta est perna, suprā quam acētābula erant posita. cervīcal: offla collāris allāta est. sērisapia et contumēlia: xērophagiae ē sale datae sunt et contus cum mālō. 9 porrī et persica: flagellum et cultrum accēpit. passerēs et muscārium: ūvam passam et mel Atticum. canāle et pedāle: lepus et solea est allāta. cēnātōria et forēnsia: offlam et tabulās accēpit. mūraena et littera: mūrem cum rānā alligātā fascemque bētae accēpit. 10 diū rīsimus. sexcenta huiusmodī fuērunt, quae iam excidērunt memoriae meae.

[57] cēterum Ascylos, intemperantis licentiae, cum omnia sublātis manibus ēlūderet et usque ad lacrimās rīdēret, ūnus ex collibertīs Trimalchiōnis excanduit — is ipse quī suprā mē discumbēbat — et 2 “quid rīdēs,” inquit “vervex? an tibi nōn placent lautitiae dominī mei? tū enim beātor es et convīvāre melius solēs. ita tūtēlam huius locī habeam propitiam, ut ego sī secundum illum discumberem, iam illī bālātum clūsisset. 3 bellum pōmum, quī rīdeātur aliōs; larifuga nescioquis, nocturnus, quī nōn valet lōtium suum. ad summam, sī circummīnxerō illum, nesciet quā fugiat. nōn

meherculēs soleō citō fervēre, sed in molle carne vermēs nāscuntur. rīdet. **4** quid habet quod rīdeat? numquid pater fētum ēmit lamnā? eques Rōmānus es; et ego rēgis filius. quārē ergō servīvistī? quia ipse mē dedī in servitūtem et māluī cīvis Rōmānus esse quam tribūtārius. et nunc spērō mē sīc vīvere ut nēminī iocus sim. **5** homō inter hominēs sum, capite apertō ambulō; assem aerārium nēminī dēbeō; cōstitutum habuī numquam; nēmō mihi in forō dīxit ‘redde quod dēbēs.’ **6** glēbulās ēmī, lāmellulās parāvī; vīgintī ventrēs pāscō et canem; contubernālem meam redēmī, nē quis in capillīs illius manūs tergeret; mille dēnariōs prō capite solvī; sēvir grātis factus sum; spērō, sīc moriar ut mortuus nōn ērubēscam. **7** tū autem tam labōriōsus es ut post tē nōn respiciās? in aliō peduclum vidēs, in tē ricinum nōn vidēs. tibi sōlī ridiclī vidēmur. **8** ecce magister tuus, homō maior nātus; placēmus illī. tū lacticulōsus, nec mu nec ma argūtās, vāsus fictilis, immō lōrus in aquā — lentior, nōn melior. **9** tū beātior es: bis prandē, bis cēnā. ego fidem meam mālō quam thēsaurōs. ad summam, quisquam mē bis poposcit? annīs quadrāgintā servīvī; nēmō tamen scit utrum servus essem an liber. et puer capillātus in hanc colōniam vēnī; adhūc basilica nōn erat facta. **10** dedī tamen operam ut dominō satis facerem, hominī maiestō et dignitōsō, cuius plūris erat unguis quam tū tōtus es. et habēbam in domō quī mihi pedem oppōnerent hāc illāc; tamen — geniō illius grātiās — ēnatāvī. **11** haec sunt vērā āthla, nam ingenuum nāscī tam facile est quam ‘accēde istōc.’ quid nunc stupēs tamquam hircus in erviliā?”

[58] post hoc dictum Gītōn, quī ad pedēs stābat, rīsum iam diū compressum etiam indecenter effūdīt. quod cum animadvertisset adversārius Ascytlī, flexit convīcium in puerum et **2** “tū autem,” inquit “etiam tū rīdēs, cēpa cirrāta? iō Sāturnālia! rogō, mēnsis December est? quandō vicēsīmam numerāstī? * * * quid faciat, crucis offla, corvōrum cibāria. cūrābō iam tibi Iovis Irātus sit et istī quī tibi nōn imperat. **3** ita satur pāne fīam ut ego istud collībertō meō dōnō, aliōquīn iam tibi dēpraesentiārum reddidissem. bene nōs habēmus, at istī nūgae — plānē quālis dominus, tālis et servus. **4** vix

mē teneō, nec sum nātūrā caldicerebrius, sed cum coepī, mātrem meam dupundiī nōn faciō. rēctē, vidēbō tē in pūblicum, mūs, immō terrae tūber. **5** nec sūrsum nec deorsum nōn crēscō, nisi dominum tuum in rūtae folium nōn conīcī, nec tibi parserō, licet meherculēs Iovem Olympium clāmēs. cūrābō longē tibi sit comula ista bēsālis et dominus dupunduārius. **6** rēctē, veniēs sub dentem. aut ego nōn mē nōvī, aut nōn dērīdēbis, licet barbam auream habeās. **7** Athāna tibi irāta sit cūrābō et eī quī tē prīmus ‘δεῦρο δέ’ fēcīt. nōn didicī geōmetriās, critica, et alogās mēniās, sed lapidāriās litterās sciō, partēs centum dīcō ad aes, ad pondus, ad nummum. **8** ad summam, sī quid vīs, ego et tū spōnsiunculam: exī, dēferō lamnam. iam sciēs patrem tuum mercēdēs perdidisse, quamvīs et rhētoricam scīs. ecce: ‘quī dē nōbīs longē veniō, lātē veniō? solve mē.’ **9** dīcam tibi: quī dē nōbīs currit et dē locō nōn movētur, quī dē nōbīs crēscit et minor fit. curris, stupēs, satagis, tamquam mūs in matellā. **10** ergō aut tacē aut meliōrem nōlī molestāre, quī tē nātum nōn putat, nisi sī mē iūdicās ānulōs buxeōs cūrāre quōs amīcae tuae involāstī. **11** Occupōnem propitium! eāmus in forum et pecūniās mūtūemur: iam sciēs hoc ferrum fidem habēre. **12** vah, bella rēs est volpis ūda! ita lucrum faciam et ita bene moriar ut populus per exitum meum iūret, nisi tē ubīque togā perversā fuerō persecūtus. **13** bella rēs et iste quī tē haec docet: mufrius, nōn magister. nōn aliter didicimus. dīcēbat enim magister: ‘sunt vestra salva? rēctā domum. cave circumspiciās, cave maiōrem maledicās.’ **14** at nunc mera mapālia: nēmō dupondii ēvādit. ego, quod mē sīc vidēs, propter artificium meum diīs grātiās agō.” **[59]** coeperat Ascylos respondēre conviciō, sed Trimalchiō dēlectātus collīberti ēloquentiā “agite” inquit “scordaliās dē mediō. suāviter sit potius; et tū, Hermeros, parce adulēscēntulō. **2** sanguen illī fervet, tū melior estō. semper in hāc rē quī vincitur vincit. et tū cum essēs cāpō, cocococo, aequē cor nōn habēbās. sīmus ergō, quod melius est, ut prīmitus hilarēs, et Homēristās spectēmus.”

3 intrāvit factiō statim hastisque scūta concrepuit. ipse Trimalchiō in pulvīnō cōnsēdit, et cum Homēristae Graecīs versibus col-

loquerentur ut insolenter solent, ille canorā voce Latīnē legēbat librum. mox silentiō factō “scītis” inquit “quam fabulam agant? 4 Diomēdēs et Ganymēdēs duo frātrēs fuērunt. hōrum soror erat Helena. Agamemnōn illam rapuit et Diānae cervam subiēcit. ita nunc Homēros dicit quemadmodum inter sē pugnent Trōiānī et Tarēntīnī. 5 vīcit scīlicet, et Īphigenīam, filiam suam, Achillī dedit uxōrem. ob eam rem Aiāx insānit, et statim argūmentum explicābit.” 6 haec ut dixit Trimalchiō, clāmōrem Homēristae sustulērunt, interque familiam discurrentem vitulus in lance ducēnāriā ēlixus allātus est, et quidem galeātus. 7 secūtus est Aiāx strictōque gladiō tamquam insānīret vitulum concīdit ac modo versā modo supīnā gesticulātus mucrone frustra collēgit mīrantibusque partītus est.

[60] nec diū mīrārī licuit tam elegantēs strophās, nam repente lacunāria sonāre coepērunt tōtumque trīclīnium intremuit. 2 cōspernatūs ego exsurrēxī et timuī nē per tēctum petauristārius aliquis dēscenderet. nec minus reliquī convīvae mīrantēs ērēxere vultūs, exspectantēs quid novī dē caelō nūntiārētur. 3 ecce autem dīductīs lacunāribus subitō circulus ingēns, dē cūpā vidēlicet grandī excusus, dēmittitur, cuius per tōtum orbem corōnae aureae cum alabastris unguentī pendēbant. 4 dum haec apophorēta iubēmur sūmere, respiciēns ad mēnsam * * * iam illic repositōrium cum placentīs aliquot erat positum, quod medium Priāpus ā pistōre factus tenēbat, gremiōque satis amplō omnis generis pōma et ūvās sustinēbat mōre vulgātō. 5 avidius ad pompam manūs porrēximus et repente nova lūdōrum commissiō hilaritātem refēcit. 6 omnēs enim placentae omniaque pōma etiam minimā vexātiōne contacta coepērunt effundere crocum, et usque ad ōs molestus ūmor accēdere. 7 ratī ergō sacrum esse ferculum tam religiōsō apparātū perfūsum, cōsurrēximus altius et “Augustō patrī patriae fēliciter” dīximus. quibusdam tamen etiam post hanc venerātiōnem pōma rapientibus et ipsī mappās implēvimus, ego praecipuē, quī nullō satis amplō mūnere putābam mē onerāre Gītōnis sinum.

8 inter haec trēs puerī candidās succīntī tunicās intrāvērunt, quōrum duo Larēs bullātōs super mēnsam posuērunt, ūnus pate-

ram vīnī circumferēns “dīi propitiī” clāmābat. * * * aiēbat autem ūnum Cerdōnem, alterum Fēliciōnem, tertium Lucrōnem vocārī. 9 nōs etiam vēram imāginem ipsīus Trimalchiōnis, cum iam omnēs bāsiārent, ērubuimus praeterīre.

[61] postquam ergō omnēs bonam mentem bonamque valītūdinem sibi optārunt, Trimalchiō ad Nīcerōtem respexit et 2 “solēbās” inquit “suāuius esse in convictū; nescioquid nunc tacēs nec muttīs. ōrō tē, sic fēlicem mē videās, nārrā illud quod tibi ūsū vēnit.” 3 Nīcerōs dēlectātus affābilitāte amīcī “omne mē” inquit “lucrum trānseat, nisi iamdūdum gaudimōniō dissiliō quod tē tālem videō. 4 itaque hilaria mera sint, etsī timeō istōs scholasticōs, nē mē rīdeant. viderint; nārrābō tamen. quid enim mihi aufert quī rīdet? satius est rīdērī quam dērīdērī.”

5 haec ubi dicta dedit, tālem fābulam exōrsus est: 6 “cum adhūc servīrem, habitābāmus in vīcō angustō; nunc Gāvillae domus est. ibi, quōmodo dīi volunt, amāre coepī uxōrem Terentiī cōpōnīs: nō-verātis Melissam Tarentīnam, pulcherrimum bacciballum. 7 sed ego nōn meherculēs corporālīter illam aut propter rēs veneriās cūrāvī, sed magis quod benemōria fuit. 8 sī quid ab illā petiī, numquam mihi negātum; fēcīt assem, sēmissem habuī; in illīus sinum dēmandāvī, nec umquam fefellit sum. 9 huius contubernālīs ad vīllam suprēmum diem obiit. itaque per scūtum per ocream ēgī agīnāvī quemadmodum ad illam pervenīrem. scītis autem: in angustīs amīcī appārent. [62] forte dominus Capuae exierat ad scrūta scīta expedienda. 2 nactus ego occāsionem persuādeō hospitem nostrum ut mēcum ad quīntum mīliārium veniat. erat autem mīles, fortis tamquam Orcus. 3 apoculāmus nōs circā gallicinia; lūna lūcēbat tamquam merīdiē. 4 vēnimus inter monimenta: homō meus coepit ad stēlās facere; sedeō ego cantābundus et stēlās numerō. 5 deinde ut respexī ad comitem, ille exuit sē et omnia vestīmenta secundum viam posuit. mihi anima in nāsō esse; stābam tamquam mortuus. 6 at ille circummīnxit vestīmenta sua, et subitō lūpus factus est. nōlīte mē iocārī putāre; ut mentiar, nūllius patrimōnium tantī faciō. 7 sed quod coeperam dīcere, postquam lūpus factus est,

ululāre coepit et in silvās fugit. 8 ego prīmitus nesciēbam ubi essem. deinde accessī ut vestīmenta eius tollerem; illa autem lapidea facta sunt. 9 quī morī timōre nisi ego? gladium tamen strīnxī et mātūtīnās umbrās cecidī dōnec ad villam amīcae meae pervenīrem. 10 in lārvam intrāvī, paene animam ēbullivī, sūdor mihi per bifurcum volābat, oculī mortuī; vix umquam refectus sum. 11 Melissa mea mīrārī coepit quod tam sērō ambulārem et ‘sī ante’ inquit ‘vēnissēs, saltem nōbīs adiūtāssēs; lūpus enim villam intrāvit et omnia pecora tamquam lanius sanguinem illīs mīsīt. nec tamen dērīsīt, etiam sī fūgit; servus enim noster lanceā collum eius trāiēcīt.’ 12 haec ut audīvī, operīre oculōs amplius nōn potuī, sed lūce clārā nostrī domum fūgī tamquam cōpō compilātus; et postquam vēnī in illum locum in quō lapidea vestīmenta erant facta, nihil invēnī nisi sanguinem. 13 ut vērō domum vēnī, iacēbat miles meus in lectō tamquam bovis, et collum illius medicus cūrābat. intellēxī illum versipellem esse, nec postea cum illō pānem gustāre potuī, nōn sī mē occīdissēs. 14 viderint quid dē hōc aliī exopīnissent; ego sī mentior, geniōs vestrōs irātōs habeam.”

[63] attonītis admīrātiōne ūniversīs “salvō” inquit “tuō sermōne,” Trimalchiō “sī qua fidēs est, ut mihi pili inhorruērunt, quia sciō Nicerōnem nihil nūgārū nārrāre: immō certus est et minimē linguōsus. 2 nam et ipse vōbīs rem horribilem nārrābō — asinus in tēgulīs. 3 cum adhūc capillātus essem, nam ā puērō vītam Chīam gessī, ipsimī nostrī dēlicātus dēcessit, meherculēs margarītum, catamītus, omnium numerum. 4 cum ergō illum māter misella plangeret et nōs complōrantēs in trīstimōniō essēmus, subitō strīgae coepērunt; putārēs canem leporem persequī. 5 habēbāmus tunc hominem Cappadocem, longum, valdē audāculum, et quī valēbat; poterat bovem irātum tollere. 6 hic audācter strictō gladiō extrā ōstium prōcucurrit, involūtā sinistrā manū cūrīosē, et mulierem tamquam hōc locō — salvum sit quod tangō — mediam trāiēcīt. audīmus gemitum et — plānē nōn mentiar — ipsās nōn vīdimus. 7 bārō autem noster intrōversus sē prōiēcīt in lectum, et corpus tōtum lividum habēbat quasi flagellis caesus, quia scīlicet illum tetigerat mala ma-

nus. 8 nōs clūsō ōstiō redīmus iterum ad officium, sed dum māter amplexāret corpus filiī suī, tangit et videt manuciolum dē strāmentis factum. nōn cor habēbat, nōn intestīna, nōn quicquam: scīlicet iam puerum strīgae involāverant et supposuerant strāmentīcium vavatōnem. 9 rogō vōs, oportet crēdātis, sunt mulierēs plūssciae, sunt Nocturnae; et quod sūrsum est deorsum faciunt. 10 cēterum bārō ille longus post hoc factum numquam colōris suī fuit, immō post paucōs diēs phrenēticus periit.” [64] mīrāmur nōs et pariter crēdimus, ōsculātique mēnsam rogāmus Nocturnās ut suis sē teneant dum redīmus ā cēnā.

2 et sānē iam lucernae mihi plūrēs vidēbantur ārdēre tōtumque trīclīnium esse mūtātum, cum Trimalchiō “tibi dīcō,” inquit “Plocame, nihil nārrās? nihil nōs dēlectāris? et solēbās suāvius esse, canturīre bellē dēverbia, adicere mēlicam. heu, heu, abistis dulcēs cāricae.” 3 “iam” inquit ille “quadrīgae meae dēcucurrērunt, ex quō podagricus factus sum. aliōquīn cum essem adulēscēntulus, cantandō paene tisticus factus sum. 4 quid saltāre? quid dēverbia? quid tōnstrīnum? quandō parem habuī nisi ūnum Apellētem?” 5 oppositāque ad ōs manū nescioquid taetrum exsibilāvit quod postea Graecum esse affirmābat.

necnōn Trimalchiō ipse cum tubicinēs esset imitātus, ad dēliciās suās respexit, quem Croesum appellābat. 6 puer autem lippus, sordidissimīs dentibus, catellam nigram atque indecenter pinguem prasinā involvēbat fasciā, pānemque sēmēsem pōnēbat suprā torum ac nauseā recūsantem sagīnābat. 7 quō admonitus officiō Trimalchiō Scylacem iussit addūci “praesidium domūs familiaeque.” nec mora, ingentis fōrmæ adductus est canis catēnā vīctus, admonitusque ōstiārī calce ut cubāret, ante mēnsam sē posuit. 8 tum Trimalchiō iactāns candidum pānem “nēmō” inquit “in domō meā mē plūs amat.” 9 indignātus puer quod Scylacem tam effūsē laudāret, catellam in terram dēposuit hortātusque est ut ad rixam properāret. Scylax, canīnō scīlicet ūsus ingeniō, taeterrimō lātrātū trīclīnium implēvit margaritamque Croesī paene lacerāvit. 10 nec intrā rixam tumultus cōstitit, sed candēlābrum etiam suprā mēnsam ēversum

et vāsa omnia crystallina comminuit et oleō ferventī aliquot convīvās respersit. **11** Trimalchiō, nē vidērētur iactūrā mōtus, bāsiāvit puerum ac iussit suprā dorsum ascendere suum. **12** nōn mōrātus ille ūsus est equō, manūque plānā scapulās eius subinde verberāvit, interque rīsum prōclāmāvit: “bucca, bucca, quot sunt hīc?” **13** repressus ergō aliquamdiū Trimalchiō camellam grandem iussit miscērī et pōtiōnēs dividī omnibus servīs, quī ad pedēs sedēbant, adiectā exceptiōne: “sī quis” inquit “nōluerit accipere, caput illi perfunde. interdiū sevēra, nunc hilaria.”

[65] hanc hūmānitātem īnsecūtae sunt matteeae, quārum etiam recordātiō mē, sī qua est dīcentī fidēs, offendit. **2** singulae enim gallinae altilēs prō turdīs circumlātae sunt et ōva ānserīna pilleāta quae, ut comēssēmus, ambitīōsissimē ā nōbīs Trimalchiō petiit, dīcēns exossātās esse gallinās. **3** inter haec trīclīnī valvās lictor percussit, amictusque veste albā cum ingentī frequentīā cōmissātor intrāvit. **4** ego maiestāte conterritus praetōrem putābam vēnisse. itaque temptāvī assurgere et nūdōs pedēs in terram dēferre. **5** rīsīt hanc trepidātiōnem Agamemnōn et “continē tē,” inquit “homō stultissime. Habinnās sēvir est īdemque lapidārius, quī vidērētur monumenta optimē facere.”

6 recreātus hōc sermōne reposuī cubitum, Habinnamque intrantem cum admirātiōne ingentī spectābam. **7** ille autem iam ēbrius uxōris suae umerīs imposuerat manūs, onerātusque aliquot corōnīs et unguentō per frontem in oculōs fluente, praetōriō locō sē posuit, continuōque vīnum et caldam poposcit. **8** dēlectātus hāc Trimalchiō hilaritāte et ipse capāciōrem poposcit scyphum, quaesīvītque quōmodo acceptus esset. **9** “omnia” inquit “habuimus praeter tē; oculī enim mēi hīc erant. et meherculēs bene fuit. **10** Scissa lautum novendiāle servō suō misellō faciēbat quem mortuum manū mīserat. et, putō, cum vicēsimāriīs magnam mantissam habet; quīnquāgintā enim mīllibus aestimant mortuum. **11** sed tamen suāviter fuit, etiam sī coactī sumus dīmidīās pōtiōnēs suprā ossucula eius effundere.”

[66] “tamen” inquit Trimalchiō “quid habuistis in cēnā?” “dīcam,” inquit “sī potuerō; nam tam bonae memoriae sum ut frequenter nōmen meum oblīvīscar. 2 habuimus tamen in primō porcum botulō corōnātum et circā sangunculum et gizeria optimē facta et certē bētam et pānem autopȳrum dē suō sibi, quem ego mālō quam candidum: et vīrēs facit, et cum meā rē causā faciō, nōn plōrō. 3 sequēns ferculum fuit scriblīta frīgida et suprā mel caldum infūsum eccellente Hispānum. itaque dē scriblītā quidem nōn minimum ēdī, dē melle mē usque tetigī. circā cicer et lupīnum, calvae arbitrātū et mālā singula. 4 ego tamen duo sustulī et ecce in mappā alligāta habēō; nam sī aliquid mūneris meō vernulae nōn tulerō, habēbō convīcium. bene mē admonet domina mea. 5 in prōspectū habuimus ursīnae frustum, dē quō cum imprūdēns Scintilla gustāset, paene intestīna sua vomuit; 6 ego contrā plūs libram comēdī, nam ipsum aprum sapiēbat. et sī, inquam, ursus homunciōnem comēst, quantō magis homunciō dēbet ursum comēsse? 7 in summō habuimus cāseum mollem ex sapā et cocleās singulās et cordae frusta et hēpatia in catillīs et ōva pilleāta et rāpam et senāpe et catillum concacātum — pāx Palamēdēs! etiam in alveō circumlāta sunt oxycomina, unde quīdam etiam improbē ternōs pugnōs sustulērunt. nam pernae missiōnem dedimus.

[67] “sed nārrā mihi, Gaī, rogō, Fortūnāta quārē nōn recumbit?” 2 “quōmodo nōstī” inquit “illam” Trimalchiō “nisi argentum composuerit, nisi reliquiās puerīs dīvīserit, aquam in ōs suum nōn coniciet.” 3 “atquī” respondit Habinnās “nisi illa discumbit, ego mē apoculō.” et coeperat surgere, nisi signō datō Fortūnāta quater amplius ā tōtā familiā esset vocāta. 4 vēnit ergō galbinō succīncta cingillō, ita ut infrā cerasina appārēret tunica et periscelidēs tortae phaecasiaeque inaurātae. 5 tunc sūdāriō manūs tergēns, quod in collō habēbat, applicat sē illi torō, in quō Scintilla Habinnāe discumbēbat uxor, ōsulātaque plaudentem “est tē” inquit “vidēre?” 6 eō deinde perventum est, ut Fortūnāta armillās suās crassissimīs dētraheret la-certīs Scintillaeque mīrantī ostenderet. ultimō etiam periscelidēs resolvit et rēticulum aureum, quem ex obrussā esse dīcēbat. 7 notā-

vit haec Trimalchiō iussitque afferrī omnia et “vidētis” inquit “mulieris compedēs: sīc nōs barcalae dēspoliāmur. sex pondō et sēlībram dēbet habēre. et ipse nihilō minus habeō decem pondō armillam ex millēsīmīs Mercuriī factam.” 8 ultimō etiam, nē mentīrī vidērētur, statēram iussit afferrī et circulātum approbārī pondus. 9 nec melior Scintilla, quae dē cervīce suā capsellam dētrāxit aureolam, quam Fēliciōnem appellābat. inde duo crotalia prōtulit et Fortūnātae invicem cōnsīderanda dēdit et “dominī” inquit “meī beneficiō nēmō habet meliōra.” 10 “quid?” inquit Habinnās “excata-rissāstī mē ut tibi emerem fabam vitream. plānē sī filiam habērem, auriculās illī praecīderem. mulierēs sī nōn essent, omnia prō lutō habērēmus; nunc hoc est caldum meiere et frīgidum pōtāre.”

11 interim mulierēs sauciae inter sē rīsērunt ēbriaque iūnxērunt ōscula; altera diligētiā mātīs familiae iactat, altera dēliciās et indiligētiā virī. 12 dumque sīc cohaerent, Habinnās fūrtim cōnsurrēxit, pedēsque Fortūnātae correptōs super lectum immisit. 13 “au, au!” illa prōclāmāvit aberrante tunicā super genua. composita ergō in gremiō Scintillae indecentissimam rubōre faciem sūdāriō abscondit.

[68] interpositō deinde spatiō cum secundās mēnsās Trimalchiō iussisset afferrī, sustulērunt servī omnēs mēnsās et aliās attulērunt, scobemque crocō et miniō tīntam sparsērunt et, quod numquam ante vīderam, ex lapide specularī pulverem trītum. 2 statim Trimalchiō “poteram quidem” inquit “hōc ferculō esse contentus; secundās enim mēnsās habētis. sed sī quid bellī habēs, affer.”

3 interim puer Alexandrīnus, quī caldam ministrābat, lusciniās coepit imitārī clāmante Trimalchiōne subinde: “mūtā!” ecce alius lūdus. 4 servus quī ad pedēs Habinnae sedēbat, iussus, crēdō, ā dominō suō prōclāmāvit subitō canōrā vōce: “intereā medium Aenēās iam classe tenēbat.” 5 nūllus sonus umquam acidior percussit aurēs meās; nam praeter errantis barbariae aut adiectum aut dēminūtum clāmōrem, miscēbat Ātellānicōs versūs, ut tunc prīmum mē etiam Vergilius offenderit. 6 lassus tamen cum aliquandō dēsisset, adiēcit Habinnās et “numquam” inquit “didicit, sed ego ad circulātōrēs

eum mittendō ērudībam. 7 itaque parem nōn habet, sive mūliōnēs
volet sive circulātōrēs imitārī. dēspērātum valdē ingeniōsus est:
īdem sūtor est, īdem cocus, īdem pistor, omnis Mūsae mancipium.
8 duo tamen vitia habet quae, sī nōn habēret, esset omnium nume-
rum: recutītus est et stertit. nam quod strabōnus est, nōn cūrō; sī-
cut Venus spectat. ideō nihil tacet, vix oculō mortuō umquam. il-
lum ēmī trecentīs dēnāriīs.”

[69] interpellāvit loquentem Scintilla et “plānē” inquit “nōn om-
nia artificia servī nēquam nārrās. agaga est; at cūrābō stigmam ha-
beat.” 2 rīsīt Trimalchiō et “accognōscō” inquit “Cappadocem: nihil
sibi defraūdat, et meherculēs laudō illum; hoc enim nēmō parentat.
tū autem, Scintilla, nōlī zēlotypa esse. crēde mihi, et vōs nōvimus.
3 sic mē saluum habeātis, ut ego sic solēbam ipsumam meam dēbat-
tuere ut etiam dominus suspicārētur; et ideō mē in vilicātiōnem
relēgāvit. sed tacē, lingua, dabō pānem.” 4 tamquam laudātus esset,
nēquissimus servus lucernam dē sinū fictilem prōtulit et amplius
sēmihōrā tubicinēs imitātus est, succinente Habinnā et inferius lā-
brum manū dēprimente. 5 ultimō etiam in medium prōcessit et
modo harundinibus quassīs choraulās imitātus est, modo lacernā-
tus cum flagellō mūliōnum fāta ēgit, dōnec vocātum ad sē Ha-
binnās bāsiāvit pōtiōnemque illī porrēxit et “tantō melior!” inquit
“Massa, dōnō tibi cālīgās.”

6 nec ūllus tot malōrum finis fuisset, nisi epidīpnis esset allāta,
turdī silīgineī ūvīs passīs nucibusque farsī. 7 īnsecūta sunt Cydōnia
etiam māla spīnīs cōnfixa ut echīnōs efficerent. et haec quidem to-
lerābilia erant, sī nōn ferculum longē mōnstrōsius effēcisset ut vel
famē perīre māllemus. 8 nam cum positus esset, ut nōs putābāmus,
ānser atilis circāque piscēs et omnium genera avium, “amīcī,” in-
quit Trimalchiō “quicquid vidētis hīc positum, dē ūnō corpore est
factum.” 9 ego scīlicet homō prūdētissimus statim intellēxī quid
esset, et respiciēs Agamemnonem “mīrābor” inquam “nisi omnia
ista dē cērā facta sunt aut certē dē lūtō. vidī Rōmae Sāturnālibus
eiusmodī cēnārum imāginem fierī.” [70] necdum finieram sermō-
nem, cum Trimalchiō ait: “ita crēscam — patrimōniō, nōn corpo-

re — ut ista cocus meus dē porcō fēcit. 2 nōn potest esse pretiōsior homō. volueris, dē vulvā faciet piscem, dē lārdō palumbam, dē pernā turturem, dē cōlēpiō gallinam. et ideō ingeniō meō imposi-
tum est illī nōmen bellissimum, nam Daedalus vocātur. 3 et quia bonam mentem habet, attulī illī Rōmā mūnus cultrōs Nōricō ferrō.” quōs statim iussit afferrī, īnspectōsque mīrātus est. etiam nōbīs potestātem fēcit ut mucrōnem ad buccam probārēmus.

4 subitō intrāvērunt duo servī tamquam quī rixam ad lacum fēcissent; certē in collō adhūc amphorās habēbant. 5 cum ergō Trimalchiō iūs inter litigantēs dīceret, neuter sententiam tulit dēcer-
nentis, sed alteriūs amphoram fuste percussit. 6 cōsternātī nōs īn-
solentiā ēbriōrum intentāvimus oculōs in proeliantēs, notāvimus-
que ostrea pectinēsque ē gastrīs lābentia, quae collēcta puer lance circumtulit. 7 hās lautitiās aequāvit ingeniōsus cocus, in crāticulā
enim argenteā cocleās attulit et tremulā taeterrimāque vōce cantā-
vit. 8 pudet referre quae secuntur: inaudītō enim mōre puerī ca-
pillātī attulērunt unguentum in argenteā pēlve pedēsque recum-
bentium ūnxērunt, cum ante crūra tālōsque corōllīs vīnxissent. 9 hinc ex eōdem unguentō in vīnārium atque lucernam aliquantum
est īnfūsum.

10 iam coeperat Fortūnāta velle saltāre, iam Scintilla frequentius
plaudēbat quam loquēbātur, cum Trimalchiō “permittō,” inquit
“Philargyre, etsī prasiniānus es fāmōsus, dīc et Menophilae, contu-
bernālī tuae, discumbat.” 11 quid multa? paene dē lectīs dēiectī su-
mus, adeō tōtum triclīnium familia occupāverat. 12 certē ego notāvī
super mē positum cocum quī dē porcō ānserem fēcerat, muriā
condimentīsque fētentem. 13 nec contentus fuit recumbere, sed
continuō Ephesum tragoedum coepit imitārī et subinde dominum
suum spōnsiōne prōvocāre, sī prasinus proximīs circēnsibus prī-
mam palmam.

[71] diffūsus hāc contentiōne Trimalchiō “amīcī,” inquit “et servī
hominēs sunt et aequē ūnum lactem bibērunt, etiam sī illōs malus
fātus oppresserit. tamen mē salvō citō aquam liberam gustābunt. ad
summam, omnēs illōs in testāmentō meō manū mittō. 2 Philargyrō

etiam fundum lēgō et contubernālem suam, Cariōnī quoque īnsulam et vīcēsīmam et lectum strātum. 3 nam Fortūnātam meam hērēdem faciō, et commendō illam omnibus amīcīs meis. et haec ideō omnia pūblicō, ut familia mea iam nunc sīc mē amet tamquam mortuum.”

4 grātiās agere omnēs indulgentiae coeperant dominī, cum ille oblītus nūgārū exemplar testāmentī iussit afferrī et tōtum ā primō ad ultimum ingemēscēte familiā recitāvit. 5 respiciēns deinde Habinnam “quid dīcis,” inquit “amīce cārissime? aedificās monumentum meum quemadmodum tē iussī? 6 valdē tē rogō ut secundum pedēs statuae meae catellam pingās et corōnās et unguenta et Petraitis omnēs pugnās, ut mihi contingat tuō beneficiō post mortem vīvere; praetereā ut sint in fronte pedēs centum, in agrum pedēs ducentī. 7 omne genus enim pōma volō sint circā cinerēs meōs, et vīnēārū largiter. valdē enim falsum est vīvō quidem domōs cultās esse, nōn cūrārī eās, ubi diūtius nōbīs habitandum est. et ideō ante omnia adicī volō: HOC MONVMENTVM · HĒRĒDEM NŌN SEQVĀTVR. 8 cēterum erit mihi cūrae ut testāmentō caveam nē mortuus iniūriam accipiam. praepōnam enim ūnum ex libertīs sepulchrō meō cūstōdiae causā, nē in monumentum meum populus cacātum currat. 9 tē rogō ut nāvēs etiam faciās plēnīs vēlīs euntēs, et mē in tribūnālī sedentem praetextātum cum ānulis aureīs quīnque et nummōs in pūblicō dē sacculō effundentem; scīs enim quod epulum dedi bīnōs dēnāriōs. faciantur, sī tibi vidētur, et trīclīnia. 10 faciās et tōtum populum sibi suāviter facientem. 11 ad dexteram meam pōnās statuam Fortūnātae meae columbam tenentem, et catellam cingulō alligātam dūcat, et cicarōnem meum, et amphorās cōpiōsē gypsātās nē effluant vīnum. et urnam licet frāctam sculpās, et super eam puerum plōrantem. hōrologium in mediō, ut quisquis hōrās īnspeciet, velit nōlit, nōmen meum legat. 12 īnscrip-tiō quoque vidē diligenter sī haec satis idōnea tibi vidētur:

GAIŌ POMPEIVS TRIMALCHIŌ MAECĒNĀTIĀNVS · HĪC REQVI-
ĒSCIT · HVIC SĒVIRĀTVS ABSENTĪ DĒCRĒTVS EST · CVM POSSET

IN OMNIBVS DECVRIIS RŌMAE ESSE · TAMEN NŌLVIT · PIVS
FORTIS FIDĒLIS · EX PARVŌ CRĒVIT · SĒSTERTIVM RELĪQVIT
TRECENTIĒS · NEC VMQVAM PHILOSOPHV AVDĪVIT · VALĒ · ET
TV̄.”

[72] haec ut dixit, Trimalchiō flēre coepit ūbertim. flēbat et Fortūnāta, flēbat et Habinnās, tōta dēnique familia tamquam in fūnus rogāta lāmentātiōne trīclīnium implēvit. 2 immō iam coeperam etiam ego plōrāre, cum Trimalchiō “ergō” inquit “cum sciāmus nōs moritūrōs esse, quārē nōn vīvāmus? 3 sīc nōs fēlicēs videam, coniciāmus nōs in balneum, meō periculō, nōn paenitēbit. sīc calet tamquam furnus.” 4 “vērō, vērō” inquit Habinnās “dē ūnā diē duās facere, nihil mālō” nūdisque cōsurrēxit pedibus et Trimalchiōnem gaudentem subsequi coepit.

5 ego respiciēns ad Ascyllon “quid cōgitās?” inquam “ego enim sī viderō balneum, statim expīrābō.” 6 “assentēmur” ait ille “et dum illi balneum petunt, nōs in turbā exeāmus.” 7 cum haec placuissent, dūcente per porticum Gītōne ad iānuam vēnimus, ubi canis catēnārius tantō nōs tumultū excēpit ut Ascyllōs etiam in piscīnam ceciderit. necnōn ego quoque ēbrius, dum natantī opem ferō, in eundem gurgitem tractus sum. 8 servāvit nōs tamen ātriēnsis, quī interventū suō et canem plācāvit et nōs trementēs extrāxit in siccum. 9 et Gītōn quidem iamdūdum sē ratiōne acūtissimā redēmerat ā cane: quicquid enim ā nobīs accēperat dē cēnā, lātrantī sparserat, at ille āvocātus cibō furōrem suppresserat. 10 cēterum cum algentēs ūdique petissēmus ab ātriēnse ut nōs extrā iānuam ēmitteret, “errās” inquit “sī putās tē exīre hāc posse quā vēnistī. nēmō umquam convīvārum per eandem iānuam ēmissus est: aliā intrant, aliā exeunt.”

[73] quid faciāmus hominēs miserrimī et novī generis labyrinthō inclūsī, quibus lavārī iam coeperat vōtum esse? 2 ultrō ergō rogāvimus ut nōs ad balneum dūceret, prōiectisque vestīmentīs, quae Gītōn in aditū siccāre coepit, balneum intrāvimus, angustum scīlicet et cisternae frīgidariae simile, in quō Trimalchiō rēctus stābat. ac nē sīc quidem pūtīdissimam eius iactātiōnem licuit effugere,

nam nihil melius esse dicēbat quam sine turbā lavārī, et eō ipsō locō aliquandō pistrīnum fuisse. 3 deinde ut lassātus cōnsēdit, invītātus balneī sonō didūxit usque ad cameram ōs ēbrium et coepit Mene-cratis cantica lacerāre, sicut illi dicēbant quī linguam eius intellegē-bant. 4 cēterī convīvae circā lābrum manibus nexīs currēbant et gin-giliphō ingentī clāmōre exsonābant. aliī autem restrictīs manibus ānulōs dē pavīmentō cōnābantur tollere, aut positō genū cervicēs post terga flectere et pedum extrēmōs pollicēs tangere. 5 nōs, dum illi sibi lūdōs faciunt, in solium quod Trimalchiōnī parābātur dēs-cendimus. ergō ēbrietāte discussā in aliud trīclīnium dēductī sumus ubi Fortūnāta disposuerat lautitiās * * * lucernās aēneolōsque piscātōrēs notāvimus et mēnsās tōtās argenteās calicēsque circā fic-tilēs inaurātōs et vīnum in cōnspectū saccō dēfluēns. 6 tum Trimal-chiō “amīcī” inquit “hodiē servus meus barbātōriam fēcit, homō praefiscinī frūgī et mīcārius. itaque tangomenās faciāmus et usque in lūcem cēnēmus.”

[74] haec dīcente eō gallus gallīnāceus cantāvit. quā vōce cōnfū-sus Trimalchiō vīnum sub mēnsā iussit effundī lucernamque etiam merō spargī. 2 immō ānulum trāiēcit in dexteram manum et “nōn sine causā” inquit “hic būcinus signum dedit; nam aut incendium oportet fiat, aut aliquis in vīcīniā animam abiciet. longē ā nōbīs! 3 itaque quisquis hunc indicem attulerit, corōllārium accipiet.” 4 dictō citius gallus allātus est, quem Trimalchiō iussit ut aēnō coc-tus fieret. 5 lacerātus igitur ab illō doctissimō cocō quī paulō ante dē porcō avēs piscēsque fēcerat in caccabum est coniectus. dumque Daedalus pōtiōnem ferventissimam haurit, Fortūnāta molā buxeā piper trīvit. 6 sūmptīs igitur matteīs, respiciēns ad familiam Trimal-chiō “quid? vōs” inquit “adhūc nōn cēnāstis? ābīte, ut aliī veniant ad officium.” 7 subiit igitur alia classis, et illi quidem exclāmāvēre “valē Gaī,” hī autem “avē Gaī.”

8 hinc prīmum hilaritās nostra turbāta est; nam cum puer nōn īnspeciōsus inter novōs intrāset ministrōs, invāsit eum Trimalchiō et ōsculārī diūtius coepit. 9 itaque Fortūnāta, ut ex aequō iūs fir-mum approbāret, male dīcere Trimalchiōnī coepit et pūrgāmen-

tum dēdecusque praedicāre, quī nōn continēret libīdinem suam. ultimō etiam adiēcit: “canis!” **10** Trimalchiō contrā offēnsus convīciō calicem in faciem Fortūnātae immisit. **11** illa tamquam oculum perdidisset exclāmāvit manūsque trementēs ad faciem suam admōvit. **12** cōsternāta est etiam Scintilla trepidantemque sinū suō tēxit. immō puer quoque officiōsus urceolum frīgidum ad mālām eius admōvit, super quem incumbēns Fortūnāta gemere ac flēre coepit. **13** contrā Trimalchiō “quid enim?” inquit “ambūbaia nōn meminit? dē māchinā illam sustulī, hominem inter hominēs fēcī. at inflat sē tamquam rāna, et in sinum suum cōnsput, cōdex, nōn mulier. **14** sed hic quī in pergulā nātus est aedēs nōn somniātur. ita genium meum propitium habeam, cūrābō dōmata sit Cassandra caligāria. **15** et ego, homō dipundiārius, sēstertium centiēs accipere potuī. scīs tū mē nōn mentīrī. Agathō unguentārius proximē sēdūxit mē et ‘suādeō’ inquit ‘nōn patiāris genus tuum interīre.’ **16** at ego dum bōnātus agō et nōlō vidērī levis, ipse mihi asciam in crūs impēgī. **17** rēctē, cūrābō mē unguibus quaerās. et, ut dēpraesentiārum intellegās quid tibi fēcēris: Habinnā, nōlō statuam eius in monumentō meō pōnās, nē mortuus quidem litēs habeam. immō, ut sciat mē posse malum dare, nōlō mē mortuum bāsiet.”

[75] post hoc fulmen Habinnās rogāre coepit ut iam dēsineret irāscī et “nēmō” inquit “nostrum nōn peccat. hominēs sumus, nōn deī.” **2** idem et Scintilla flēns dīxit, ac per genium eius Gaium appellandō rogāre coepit ut sē frangeret. **3** nōn tenuit ultrā lacrimās Trimalchiō et “rogō” inquit “Habinnā, sic pecūlium tuum frūniscāris: sī quid perperam fēcī, in faciem meam īnsue. **4** puerum bāsiāvī frūgālissimum, nōn propter fōrmam, sed quia frūgī est: decem partēs dīcit, librum ab oculō legit, thraecium sibi dē diāriīs fēcit, ar-cisellium dē suō parāvit et duās trullās. **5** nōn est dignus quem in oculīs feram? sed Fortūnāta vetat. **6** ita tibi vidētur, fulcipedia? suādeō bonum tuum concoquās, mīlva, et mē nōn faciās ringentem, amāsiuncula: aliōquīn experiēris cerebrum meum. **7** nōstī mē: quod semel dēstināvi, clāvō trabālī fixum est. sed vīvōrum meminerīmus. **8** vōs rogō, amīcī, ut vōbīs suāviter sit. nam ego quoque tam fūi

quam vōs estis, sed virtūte meā ad hoc pervēnī. corcillum est quod hominēs facit, cētera quisquilia omnia. **9** bene emō, bene vëndō; alius alia vōbīs dicet. fēlicitāte dissiliō. tū autem, sterteia, etiamnum plōrās? **10** iam cūrābō fātum tuum plōrēs.

“sed ut coeperam dīcere, ad hanc mē fortūnam frūgālītās mea perdūxit. tam magnus ex Asiā vēnī quam hic candēlābrus est. ad summam, quotīdiē mē solēbam ad illum mētīrī, et ut celerius rōstrum barbātum habērem, labra dē lucernā ungēbam. **11** tamen ad dēliciās ipsimī annōs quattuordecim fuī. nec turpe est quod dominus iubet. ego tamen et ipsimae satis faciēbam. scītis quid dīcam: taceō, quia nōn sum dē glōriōsīs. **[76]** cēterum, quemadmodum dī volunt, dominus in domō factus sum, et ecce cēpī ipsimī cerebellum. **2** quid multa? cohērēdem mē Caesarī fēcīt, et accēpī patrimonium lāticlāvium. **3** nēminī tamen nihil satis est. concupīvī negōtiārī. nē multīs vōs mōrer, quīnque nāvēs aedificāvi, onerāvi vīnum — et tunc erat contrā aurum — mīsī Rōmam. **4** putārēs mē hoc iussisse: omnēs nāvēs naufragārunt. factum, nōn fābula. ūnō diē Neptūnus trecentiēs sēstertium dēvorāvit. **5** putātis mē dēfēcisse? nōn meherculēs mī haec iactūra gustī fuit, tamquam nihil factī. alterās fēcī maiōrēs et meliōrēs et fēliciōrēs, ut nēmō nōn mē virum fortem dīceret. **6** scītis, magna nāvis magnam fortitūdinem habet. onerāvi rūsus vīnum, lārdum, fabam, sēpladium, mancipia. **7** hōc locō Fortūnāta rem piām fēcīt: omne enim aurum suum, omnia vestīmenta vëndidit et mī centum aureōs in manū posuit. hoc fuit pecūliī meī fermentum. **8** citō fit quod dī volunt. ūnō cursū centiēs sēstertium corrotundāvi. statim redēmī fundōs omnēs quī patrōnī meī fuerant. aedificō domum, comparō vēnālicia, coemō iūmenta; quicquid tangēbam crēscēbat tamquam favus. **9** postquam coepī plūs habēre quam tōta patria mea habet, manum dē tabulā: sustulī mē dē negōtiātiōne et coepī per libertōs faenerāre. **10** et sānē nōlentem mē negōtium meum agere exhortāvit mathēmaticus quī vēnerat forte in colōniam nostram, Graeculiō, Serāpa nōmine, cōnsiliātor deōrum. **11** hic mihi dīxit etiam ea quae oblītus eram; ab aciā et acū mī omnia exposuit; intestīnās meās nōverat; tantum quod mihi

nōn dīxerat quid prīdiē cēnāveram. putāssēs illum semper mēcum habitāsse.

[77] “rogō, Habinnā — putō, interfuistī: ‘tū dominam tuam dē rēbus illīs fēcistī. tū parum fēlīx in amīcōs es. nēmō umquam tibi parem grātiam refert. tū lātifundia possidēs. tū vīperam sub ālā nūtrīcās.’ 2 et, quod vōbīs nōn dīxerim, etiam nunc mī restāre vītae annōs trīgintā et mēnsēs quattuor et diēs duōs. praetereā citō accipiam hērēditātem. hoc mihi dīcit fātus meus. 3 quod sī contigerit fundōs Āpūliae iungere, satis vīvus pervēnerō. 4 interim dum Mercurius vigilat, aedificāvī hanc domum. ut scītis, casa adhūc erat; nunc templum est. habet quattuor cēnātiōnēs, cubicula vīgintī, porticūs marmorātōs duōs, sūsum cellātiōnem, cubiculum in quō ipse dormiō, vīperae huius sessōrium, ōstiārīi cellam perbonam; hospitium hospitēs centum capit. 5 ad summam, Scaurus cum hūc venit, nusquam māvoluit hospitārī, et habet ad mare paternum hospitium. et multa alia sunt, quae statim vōbīs ostendam. 6 crēdite mihi: assem habeās, assem valeās; habēs, habēberis. sīc amīcus vester, quī fuit rāna, nunc est rēx.

7 “interim, Stiche, profer vītālia, in quibus volō mē efferri. profer et unguentum et ex illā amphorā gustum, ex quā iubeō lavārī ossa mea.” [78] nōn est mōrātus Stichus, sed et strāgulam albam et praetextam in trīclīnium attulit. * * * iussitque nōs temptāre an bonīs lānīs essent cōfecta. 2 tum subrīdēs “vidē tū” inquit “Stiche, nē ista mūrēs tangant aut tineae; aliōquīn tē vīvum comburam. ego glōriōsus volō efferri, ut tōtus mihi populus bene imprecētur.” 3 statim ampullam nardī aperuit omnēsque nōs ūnixit et “spērō” inquit “futūrum ut aequē mē mortuum iuвет tamquam vīvum.” 4 nam vīnum quidem in vīnārium iussit īfundī et “putāte vōs” ait “ad parentālia mea invītātōs esse.”

5 ibat rēs ad summam nauseam, cum Trimalchiō ēbrietāte turpissimā gravis novum acroāma, cornicinēs, in trīclīnium iussit addūcī, fultusque cervīcālībus multīs extendit sē suprā torum extrēmum et “fingite mē” inquit “mortuum esse. dīcite aliquid bellī.” 6 cōsonuere cornicinēs fūnebrī strepitū. ūnus praecipuē servus libitīnārīi

illius, quī inter hōs honestissimus erat, tam valdē intonuit ut tōtam concitāret vīcīniam. 7 itaque vigilēs, quī cūstōdiēbant vīcīnam regiōnem, ratī ārdēre Trimalchiōnis domum, effrēgērunt iānuam subito et cum aquā secūribusque tumultuārī suō iūre coopērunt. 8 nōs occāsiōnem opportūnissimam nactī Agamemnonī verba dedimus, raptimque tam plānē quam ex incendiō fūgimus.